

УДК 373.5.091.3:[07+004]

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАОСВІТИ В УМОВАХ ЛІЦЕЮ ЯК НЕОБХІДНИЙ СКЛАДНИК СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Оксана Бабенко

кандидат педагогічних наук, учитель-методист,
директор Слов'янського педагогічного ліцею
Слов'янської міської ради Донецької області
м. Слов'янськ, Україна
ORCID 0000-0002-7812-4121
obabenko2002@gmail.com

Людмила Самохвалова

учитель вищої категорії, учитель-методист,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Слов'янського педагогічного ліцею
Слов'янської міської ради Донецької області
м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID 0000-0002-2079-6961
lyssy220476@gmail.com

Людмила Матюшина

учитель вищої категорії, старший учитель,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Слов'янського педагогічного ліцею
Слов'янської міської ради Донецької області
м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID 0000-0001-5075-2524
ludmila23092017@gmail.com

Анотація. Статтю присвячено проблемі модернізації освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу засобами медіаосвіти як концептуальної основи розвитку та виховання сучасної конкурентоспроможної, медіакультурної та медіаграмотної особистості, яка готова навчатися впродовж життя, свідомо обирати професію, є інтелектуальною елітою нації. Визначено роль медіаосвіти, як головного чинника забезпечення відкритості освітнього процесу щодо сучасних швидкозмінюваних знань і наближення змісту освіти до потреб повсякденного життя людини. Описано модель упровадження медіаосвіти в практику діяльності Слов'янського педагогічного ліцею. Представлено основні завдання інтеграції медіаосвітніх технологій у навчально-виховний процес ліцею.

Ключові слова: медіаосвіта; медіаграмотність; інтеграція медіаінформаційних технологій.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Актуальність проблеми викликана тим, що світове співтовариство здійснює перехід від індустріального до інформаційного суспільства, основними характеристиками якого є збільшення ролі інформації та знань у політичному, економічному, соціальному та культурному житті суспільства; створення глобального інформаційного простору, що забезпечить ефективну інформаційну взаємодію людей, їхній доступ до світових ресурсів. Глобальна інформатизація стає причиною впровадження в освітні середовища засобів медіаінформаційних технологій.

Навчити молодь жити в бурхливому медіапросторі – важливий складник модернізації освіти, що повинна сприяти розбудові в Україні інформаційного суспільства, забезпеченню психологічного благополуччя під час споживання та вироблення медіапродукції. Відповідно до започаткованого Міністерством освіти та науки України експерименту з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес (Концепція впровадження медіаосвіти в Україні в новій редакції, 2016), заклади загальної середньої освіти зіткнулися з певними проблемами, пов'язаними з недостатнім організаційним, теоретичним, науково-методичним досвідом із зазначеного питання. Саме тому, на нашу думку, проблема медіаінформаційної освіти є однією з нагальних проблем, що є на часі та потребує уваги вчених, державних й громадських діячів, стурбованих необхідністю оновлення й реформування системи освіти.

У зв'язку із цим науковцями-освітниками здійснено інноваційний пошук, унаслідок чого змінилися окремі компоненти, сутність концептуальної основи освітньої системи – цілі, зміст, методи й технології навчання. Одним із пріоритетних напрямів розвитку в Україні дієвої системи медіаосвіти є поширення практики інтеграції медіаосвітніх елементів у навчально-виховний процес як концептуальної основи розвитку та виховання сучасної конкурентоспроможної медіакультурної, медіаграмотної особистості, яка готова навчатися впродовж життя, свідомо обирати професію, є інтелектуальною елітою нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зауважимо, що різні аспекти модернізації освітнього процесу засобами медіа є предметом наукових пошуків дослідників. Так, досить ґрунтовну концепцію медіаосвіти створив зарубіжний учений Л. Мастерман, який визначив основні її принципи та галузі поширення. Медіаосвіту в аспекті формування у споживачів критичного сприйняття медіапродукції досліджували П. Офдерхейд, Р. Кубей та ін. Теоретиком медіаосвіти в Росії є О. Федоров (2009). Водночас окремі теми медіаграмотності вивчали І. Жилавська (2009), І. Фатєєва (2007) та ін.

В останні роки було докладено значних зусиль у процесі дослідження проблеми впровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес нашої країни. Українські науковці досліджують різні аспекти медіаосвіти. Значення, зміст медіаграмотності, основні підходи до визначення ключових медіаосвітніх понять проаналізовано в працях Р. Бабія (2013), М. Дорош (2014). Теорія та практика медіакультури сьогодення є предметом дослідження О. Волошенюк, В. Іванова, Г. Дегтярьової, В. Літостанського, Л. Кульчицької (2012) та інших науковців, учителів-практиків. Стан, перспективи розвитку медіаосвіти в Україні, можливості використання медіа ресурсів для формування медіакультури та медіаграмотності окреслено в дослідженнях Н. Габор (2002), А. Литвина (2013), Г. Онкович (2010), І. Чемерис (2016) та ін. Поняття інтеграції як доцільного об'єднання та координації дій різних частин цілісної системи розглянуто в наукових дослідженнях І. Козловської (1999).

Науковці в галузі медіаосвіти наполягають на тому, що це не навчання за допомогою медіа, а навпаки, вивчення принципів роботи останніх. Її метою визнають таке підвищення рівня медіаграмотності особистості, коли людина набуває навичок аналізувати й оцінювати навколишній медіаконтент. Попри значну кількість наукових напрацювань постає гостра потреба в модернізації освітнього середовища, одне з головних завдань якої полягає в здатності оптимально використовувати інформаційні масмедійні ресурси, тому цілком логічним і виправданим є подальше вивчення та розробка цієї проблеми в умовах навчально-виховного процесу ліцею.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розгляд моделі впровадження медіаосвіти в практику діяльності Слов'янського педагогічного ліцею як необхідного складника організації навчально-виховного процесу.

Результати дослідження. Пріоритетним напрямом модернізації освітнього середовища в закладі нового типу є проектування та розробка моделі динамічної освітньої системи, в умовах якої можливе формування в учнів громадянської відповідальності й правової самосвідомості, духовності й культури, ініціативності, самостійності, толерантності, здатності до успішної соціалізації в суспільстві та активної адаптації на ринку праці. У цьому розрізі модель повинна включати й медіаосвітній складник, завданням якої є формування медіакультури та медіаграмотності особистості.

Необхідність проектування та розробки власного освітнього середовища навчального закладу обумовлена такими чинниками: типом навчального закладу та напрямами профільної та допрофільної підготовки; регіональними

особливостями; рівнем доступу до цифрових та інформаційних технологій учасниками освітнього процесу; наявністю матеріально-технічного та кадрового забезпечення.

Розглянемо модель упровадження медіаосвіти в умовах Слов'янського педагогічного ліцею. Початковим кроком є розробка концепції впровадження медіаосвіти в навчальному закладі. Головною метою концепції є принципово новий підхід до модернізації освітнього середовища ліцею, що передбачає поетапне впровадження медіаосвіти в педагогічну практику. Окреслимо основні етапи реалізації впровадження медіаосвіти.

Перший етап передбачає інтеграцію ліцею в єдиний інформаційно-освітній простір: розробка педагогічних стратегій та практики технологізації освітнього процесу Слов'янського педагогічного ліцею через вивчення позитивного досвіду закладів загальної середньої освіти зі створення освітнього простору на локальному, регіональному та всеукраїнському рівнях.

На другому етапі здійснюється всебічна підготовка суб'єктів освітнього процесу до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа: науково-методичне та організаційне забезпечення процесу інтеграції медіаосвітніх технологій у практику діяльності ліцею; здійснення відповідного психолого-педагогічного супроводу.

Третій етап передбачає розробку інструментарію формування медіакультури та медіаграмотності особистості відповідно до вікових та індивідуальних особливостей.

Осмыслимо окремі поняття. Під медіакультурою будемо розуміти основну вимогу до особистості сучасного інформаційного суспільства. Бути медіаграмотним – означає здатність оптимально використовувати відповідну інформацію, зберігаючи її розумно, та можливість ділитися нею з іншими. Медіапедагоги – учителі, викладачі, вихователі всіх ланок системи освіти, працівники бібліотек, керівники й співробітники медіастудій різного профілю в структурі центрів роботи з молоддю та інших організацій, які мають відповідну педагогічну й медіапсихологічну компетентність і впроваджують медіаосвіту.

Окреслимо основні завдання моделі впровадження медіаосвіти в практику діяльності Слов'янського педагогічного ліцею:

– упровадження медіаконтенту в навчально-виховний процес ліцею (використання медіаосвітніх елементів у процесі викладання різних предметів, гурткової та виховної роботи, що сприятиме формуванню медіакультури суб'єктів освітнього простору ліцею);

– управління роботою психологічної служби ліцею в галузі медіасоціалізації учнів, що пов'язано із запобіганням та подоланням руйнації

традиційних способів уведення дитини у світ дорослих та кризою сім'ї як суспільного інституту (підвищення рівня медіапсихологічної компетентності батьків, відповідальних за забезпечення умов для розвитку особистості дитини; урахування суттєвих вікових особливостей сприймання медіа, пов'язаних із когнітивним розвитком дитини, здатністю розуміти реальність, завданнями, які розв'язує дитина в кожному періоді своєї соціалізації);

- організація системи дистанційного навчання ліцею, що являє собою телекомунікаційну інфраструктуру, інформаційні ресурси освіти та науки, мережу електронних бібліотек, використання спеціального програмного забезпечення дистанційного навчання – платформ, що забезпечують комплексне управління дистанційним навчанням чи його елементами;

- активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в управління ліцеєм як інструмент оптимізації його навчально-виховного процесу, що передбачає оперативне отримання й узагальнення інформації про навчальний процес для прийняття управлінських рішень;

- створення й підтримку електронного шкільного документообігу;

- створення автоматизованої бази даних для оперативних звітів;

- моніторинг руху учнівського контингенту;

- ведення алфавітних книг, особових справ співробітників та учнів;

- створення й контроль виконання розкладу уроків, плану загальноліцейських і класних заходів; моніторинг динаміки успішності учнів;

- конструювання власних звітів педагогічних працівників та адміністрації;

- управління системою медіазв'язків у галузі створення позитивного іміджу навчального закладу, що передбачає організацію громадської думки для найбільш успішної роботи ліцею й підвищення його репутації, що здійснюється через друковані, електронні, телевізійні засоби масової інформації, тощо.

Модель упровадження медіаосвіти в ліцеї включає в себе також спільну діяльність інституту освіти (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»), Департаменту освіти та науки Донеччини, методичного кабінету м. Слов'янська з освітнім середовищем навчального закладу через використання їх інформаційно-ресурсного потенціалу, посилення роботи з використання інформаційно-комунікативних технологій для підвищення якості допрофільної та профільної освіти учнів, формування цифрової грамотності учнів і педагогів, запровадження пошуково-дослідницьких підходів у процесі викладання навчальних дисциплін і розробка стандартів STEM-орієнтованого освітнього контенту.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що інтеграція медіаосвітніх технологій в умовах навчального закладу змінює не лише освітнє середовище на рівні формування медіаграмотної особистості, але й на рівні побудови комунікацій між усіма учасниками освітнього простору. Інтеграція є процесом і результатом створення нерозривно зв'язаного, єдиного. Модернізація ліцею через упровадження медіаосвіти в практику діяльності засвідчує, що масова шкільна медіаосвіта – це важливий середовищний чинник, наявність якого збільшує рівень медіакультури спільноти, у якій відбуватиметься соціалізація кожної окремої дитини. Розв'язання низки завдань у контексті медіаосвітньої діяльності сприятиме ефективному розвитку Слов'янського педагогічного ліцею як сучасного освітнього закладу. Розуміння закономірностей функціонування масмедійних технологій, способів впливу медіа на людей є обов'язковими складниками успішної медіаосвіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій, Р. О. (2013). Аналіз підходів до визначення понять «медіаосвіт», «медіаграмотність», «медіапедагогіка». *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 1(7), 11–14.
2. Габор, Н. (2002). Медіа-освіта по-..., або замість післямови. *Матеріали міжнародної конференції*, 49–52.
3. Дорош, М. (2014). Війна – зоряний час для медіаосвіти. *Детектор медіа*. Взято з <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/11280/2014-09-15-viyna-zoryanyu-chas-dlya-mediaosvity/>.
4. Жилавская, И. В. (2009). *Медиаобразование молодежи аудитории*. Томск, Россия : ТИИТ.
5. Иванов, В. Ф., Волошенко, О. В. (2012). *Медіаосвіта та медіа грамотність*. Підручник за науковою редакцією В.В. Різуна. Київ : Центр вільної преси.
6. Козловська, І. М. (1999). *Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи*. Львів : Світ.
7. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). (2016, 21 квітня). Взято з <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/>.
8. Литвин, А., Робак, В. (2013). Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Педагогіка*, 3, 31–37.
9. Онкович, Г. В. (2010). Медіаосвіта в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*, 21, 235–239.
10. Фатеева, И. А. (2007). *Медиаобразование: теоретические основы и опыт реализации*. Челябинск, Россия : Челябинский государственный университет.
11. Федоров, А. В. (2009). *Медиаобразование: вчера и сегодня*. Москва : МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех».
12. Чемерис, І. . (2016). Аналіз та можливості використання англійських медіаосвітніх Сайтів у процесі формування медіакомпетентності студентства. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*, 2, 129–134.

THE INTEGRATION OF MEDIA EDUCATION IN THE LYCEUM AS A NECESSARY COMPONENT OF A MODERN EDUCATIONAL INSTITUTION

Oksana Babenko

Candidate of Pedagogical Sciences, a teacher-methodist,
director of Sloviansk pedagogical lyceum of Sloviansk city council
Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-7812-4121
obabenko2002@gmail.com

Liudmila Samokhvalova

the teacher of the highest category, the teacher-methodist,
deputy director in educational work of
Sloviansk pedagogical lyceum of Sloviansk city council
Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-2079-6961
lyssy220476@gmail.com

Liudmila Matiushina

the teacher of the highest category, senior teacher,
deputy director in educational work of
Sloviansk pedagogical lyceum of Sloviansk city council
Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0001-5075-2524
ludmila23092017@gmail.com

Abstract. Global informatization of a society becomes the reason for the introduction of media informational technologies in educational environment. One of the priority areas of an effective media education system development in Ukraine is to spread the practice of integrating media educational elements into the educational process as a conceptual basis for the development and education of a modern competitive media culture, media literate personality who is ready to study during lifetime, ready to choose a profession and appears as a national elite.

The concept of introducing media education has been studied by foreign scientists: L. Masterman, R. Kybey. Among media education theorists in Russia there were A. Fedorov, I. Zhilavska, I. Fateeva and others. Ukrainian scientists (R. Babii, M. Dorosh, A. Volosheniuk, V. Ivanova, G. Dehtyareva, V. Litostanskii, G. Onkovich, L. Kulchytska, A. Lytvyn, N. Gabor, I. Chemerys) have been investigating the meaning, the content of media literacy and basic approaches to the definition of key media educational concepts.

The subject of our study is the integration of media education in the lyceum. The purpose of the article is to consider the model of introduction of media education into the practice of Sloviansk pedagogical lyceum as a necessary component of educational process organization.

The main purpose of the concept of introduction of media education is to provide a fundamentally new approach to the modernization of the educational environment of the lyceum, which involves the implementation of the following components – stages of integration of media education in the lyceum: stage I – the integration of the lyceum into a single informational and

educational space; stage II – a comprehensive preparation of the subjects of educational process for safe and effective interaction with the modern media system; stage III – the development of tools for the formation of media culture and media literacy in accordance with age and individual peculiarities. The integration of media educational technologies in the condition of educational institution changes the educational environment at the level of building communications between all participants of the educational space. Integration is the process and the result of creating of something inextricably linked. Solving a number of problems in the context of media education will contribute to the effective development of Slaviansk pedagogical lyceum as a modern educational institution. Understanding the patterns of functioning of mass media technologies, ways of media influencing on people are essential components of a successful media education.

Key words: media education; media literacy; integration of media information technologies.

REFERENCES

1. Babii, R. O. (2013). Analysis of approaches to the definition of “media education”, “media literacy”, “media pedagogy”. *Collection of scientific works of the Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University “Ukraine”*, 1(7), 11–14.
2. Habor, N. (2002). Media education in - .., or instead of post-speech. *Proceedings of the international conference*, 49–52.
3. Dorosh, M. (2014). War is a prime time for media education. *Media detector*. Retrieved from <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/11280/2014-09-15-viyna-zoryanyy-chas-dlya-mediaosvity/>.
4. Zhilavskaja, I. V. (2009). *Media education of the youth audience*. Tomsk, Russia: ТИТ.
5. Ivanov, V. F., Volosheniuk, O. V. (2012). *Media education and media literacy*. Textbook edited by V. V. Rizuna. Kyiv: Free Press Center.
6. Kozlovska, I. M. (1999). *Theoretical and methodological aspects of integration of knowledge of students of vocational school: didactic bases*. Lviv: World.
7. The concept of introducing media education in Ukraine (new edition). (2016, April 21). Retrieved from <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/>.
8. Lytvyn, A., Robak, V. (2013). Tasks of media education in the context of improving the quality of training. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk*, 3, 31–37.
9. Onkovych, H. V. (2010). Media education in Ukraine: current state and development prospects. *Scientific Bulletin of Volyn National University named after Lesya Ukrainka. Philological sciences*, 21, 235–239.
10. Fateeva, Y. A. (2007). *Media education: theoretical foundations and implementation experience*. Chelyabinsk, Russia: Chelyabinsk State University.
11. Fedorov, A. V. (2009). *Media education: yesterday and today*. Moscow: IOO WFP UNESCO “Information for All”.
12. Chemerys, I. M. (2016). Analysis and possibilities of using English-language media educational sites in the process of forming students' media competence. *Bulletin of Cherkasy University. Pedagogical sciences*, 2, 129–134.

Матеріали надійшли до редакції 22.09.2021 р.